

הקדמה

התלמוד הבבלי, פרי יצירתם של ישיבות בבל, המביא את יצירתם של חכמי בבל וארץ ישראל במשך מספר דורות, הוא יצירה מורכבת.

סוגיית הגמרא מורכבת, כאמור, מדברים שנאמרו בזמנים שונים, מפסוקי המקרא, דרך מקורות תנאים, ועד לדברי האמוראים וסתם התלמוד. כמו כן, מורכבת הסוגיא מחלקים בעלי אופי ספרותי שונה – ביאור דברי חכמים ראשונים, שקלא וטריא, ומימרות עצמאיות.

התלמוד עצמו מורכב מסוגיות, שאף הן אינן מובאות בערכוביא, אלא מסודרות במבנה מסודר והגיוני.

יצירה רבת-פנים זו מוצגת לפני הלומד בדפוסים המקובלים כמקשה אחת. בדרך כלל אין הפרדה בין הסוגיות השונות, ובתוך הסוגיא אין סימני פיסוק או סימנים אחרים שיעידו על חלקיה. ללומד המתחיל קשה לעקוב אחר מבנה הסוגיא ומהלכה, להבחין בין אבני היסוד לבין פירוש או תוספת, ואיך נקשרים חלקי הסוגיא השונים זה לזה. עליו להיות מיומן ובקי במונחים השונים כדי להבין את הסוגיא על כל חלקיה, ולהיות ער לדרך עריכת הסוגיות במסכת.

על בעיה זו כבר עמד ר' מאיר איש-שלום לפני כמאה ועשרים שנה: "ואמנם באמת הגמרא הזו שהרגלת בה כבר היא מעורבת מפירושים ותוספות ותוספות על תוספות וחידושים ותוספות עליהם... איך יבנה מי שלא הורגל מנעוריו... והנה יקרא ויקרא בה עוד הפעם לא ימצא אפי' כדמסיק תעלא מבי כרבא" [= כפי שמעלה השועל מבין התלמים, ופירושו דבר מועט ביותר].¹ ר' מאיר איש-שלום מדמה את הגמרא עבור מי שכבר הורגל בלימוד הגמרא ואינו מרגיש בקושי, ל"גמרא אחת אשר מצד אחד נדפס פירוש רש"י ומצד אחד התוספות ומתחתם חידושי מהרש"א, ובאדם אחד וכתבם בסדר אחר מעורבבין זו בזו, הגמרא עם פירושיה ותוספותיה וחידושיה, האם תוכל למצא לך דרך ולא תבולבל בה?"²

בחוברת לדוגמה שלפנינו ניסינו לענות על הקשיים העומדים לפני הלומד. ככל סוגיא עמדנו על הבחנה בין המקורות השונים מבחינה ספרותית-כרונולוגית, מקורות תנאים, מאמרי האמוראים וסתם התלמוד.³ במאמר אמוראי הבאנו את שם האומר באות מודגשת. במקור תנאי הבאנו את המונח המאפיין אותו באות מודגשת ויותר גדולה. בנוסף לכך, ההפרדה לשורות התבססה על הבחנה בין חלקי הסוגיא השונים מבחינת תפקודם (מימרה, שאלה, תשובה, ראייה, סיוע, הסבר ועוד).⁴

אך בנוסף לשני אלו, ראינו צורך להבליט את המבנה הספרותי של הסוגיא ומרכיביה. קיימת זיקה הדוקה בין תוכן וצורה בכל סוגיא וסוגיא. תבנית הסוגיא והארכיטקטורה שלה מהווה מרכיב חשוב בעיצוב מהותה ועריכתה. לפעמים אי אפשר לרדת לכוונת הסוגיא או מרכיב ממנה בלי לתת את הדעת גם לצד הצורני-לשוני. גם כאן באנו רק להדגיש גישות שפותחו ויושמו בתחומים דומים.⁵

אי"ה בפרסומים הבאים נרחיב יותר ונסביר גם במה ייחודנו. הניקוד בא להעמיד את הקורא על הגייה היותר קרובה לנכון. אף כי צורת ההגייה המדויקת של הארמית ושל לשון חכמים אינה ידועה לנו בוודאות, והיא שונה במקצת במסורות השונות.

1 דבר על אודות התלמוד אם יכול להתרגם כל צרכו, מאיר איש-שלום, ווינא תרמ"ה, עמ' ו. שם.
2 בדרך זו כבר הלכו חכמים שונים, ראה למשל ש"י פרידמן, תלמוד ערוך – השוכר את האומנין, ירושלים, תשנ"א-תשנ"ז. פרק האישה רבה בבבלי, בתוך: מחקרים ומקורות א', ניו יורק, תשל"ח, וספרות המובאת שם.
3 ראה למשל, מאמרו של י' ברודי, "הצגה גראפית של מבני סוגיות תלמודיות", הגיון ג' (תשנ"ו), עמ' 9-24.
4 בתחום האגדה ראה למשל י' פרנקל, סיפור האגדה – אחדות של תוכן וצורה, הוצאת הקיבוץ המאוחד, 2001. וראה לעיל בהערה 3.

”מסכת” חנוכה

מטרות עיקריות עמדו לפנינו בבואנו לסדר את היחידה המובאת כאן:

- א. להקל על הלומד על ידי חלוקת היחידה לסוגיות, ועל ידי הפרדה חזותית בין חלקי הסוגיא השונים.
 - ב. לתת בידי הלומד כלים לרכישת מיומנות להבנת הסוגיא והמבנה שלה, תוך כדי עיון בתוכן ובצורה. מקובל לראות בתלמוד יצירה המתגלגלת בדרך אסוציאטיבית מסוגיא לסוגיא, וכך אפשר היה להבין את מקומם של סוגיות חנוכה במסכת שבת. מנר שבת עובר התלמוד לנר חנוכה, וממנו לשאר ענייני חנוכה.⁶ על ידי נתינת הכותרת — ”מסכת” חנוכה,⁷ הבענו דעתנו שאין כאן אוסף מקרי של סוגיות, שנתקבצו ללא סדר, אלא שזו מסכת בפני עצמה,⁸ בעלת מבנה פנימי מסודר, שנסדרה בתוך פרק במה מדליקין, למרות שבמשנה במסכת שבת לא הוזכרה חנוכה.⁹
- החלוקה הממוספרת לסוגיות ולסוגיות משנה, קובעת את תחומה של כל סוגיא וסוגיא, ומשמשת כלי עזר להבנת מבנה היחידה כולה.
- קבענו כותרת לכל סוגיא, אם כי אנו מודעים, שניתן לציינה גם בצורה שונה, ולעתים אף לציינה ביותר מכותרת אחת.

תוכן ה”מסכת”

משנה

א, ב — פתילות ושמיים בשבת ובמקדש

”מסכת” חנוכה

1. מצות הדלקה וזמנה
2. הידור בנרות
3. מקום הנרות וחובת נר אחרת
4. חנוכה מניין?
5. מקום הנחת הנר
6. קדושת הנרות
7. מצות הדלקה
8. שמן זית מן המובחר
9. ברכות חנוכה
10. ריבוי נרות
11. נר ביתו, נר חנוכה וקידוש היום
12. שכר מצוה
13. שמן שריפה
14. הזכרת היום

6 עיון מדויק יותר מראה שמנר שבת עוברים לנר במקדש ומשם לנר חנוכה. לכן גם הקדמנו לפני ”מסכת” חנוכה את קטעי המעבר שסימנו אותם בצורה שונה [א], [ב].

7 שם זה לקובץ שלפנינו ניתן על ידי א' וייס, על היצירה הספרותית של האמוראים, ניו יורק תשכ”ב, עמ' 270-273.

8 ליתר דיוק לפנינו ”מסכת” ומעין נספח לה, כפי שכבר העירו הראשונים (ראה תוספות בדף כד ע”א, ד”ה איבעיא להו, תוספות היחיד המובא כאן בחוברת, בראש סוגיא 14). בתווך נמצאת סוגיא 13 שאינה חלק ”ממסכת” חנוכה ודנה על פיסקא מהמשנה ”ולא בשמן שריפה”. את הסוגיא שלפניה, סוגיא 12, ניתן לראות כסוגית מעבר, בצורה מפורשת אין היא דנה בנר חנוכה, ורק מיקומה מוביל לפרשנות שמדובר גם באדם הרגיל בנר חנוכה.

9 חנוכה נזכרת שבע פעמים במשנה, מתוכם על שש יש לנו תלמוד בבלי (ביכורים פ”א מ”ו, ראש השנה פ”א מ”ג, תענית פ”ב מ”י, מגילה פ”ג מ”ד, שם מ”ו, מועד קטן פ”ג מ”ט, בבא קמא פ”ו מ”ו), האחרונה עוסקת בנר חנוכה.

[משנה] שבת פ"ב מ"א (בתלמוד הבבלי כ ע"ב)

במה מדליקין ובמה אין מדליקין?

אין מדליקין לא בלכש, ולא בחסן, ולא בכלף, ולא בפתילת האידן, ולא בפתילת המדבר וגו',
ולא בשמן קיק, ולא בשמן שרפה, ולא באליה, ולא בחלב וגו'.

[א] אמר רבה:

פתילות שאמרו חכמים אין מדליקין בהן בשבת — מפני שהאור מסכסכת בהן,
ושמנים שאמרו חכמים אין מדליקין בהן — מפני שאין נמשכין אחר הפתילה [...]

[ב] תני רמי בר חמא: פתילות ושמנים שאמרו חכמים אין מדליקין בהן בשבת — אין מדליקין בהן במקדש,
משום שצאמר "להעלת נר תמיד" (שמות כז, כ) [...]

"מסכת" חנוכה

[1. מצות הדלקה וזמנה]

1 [1] אמר רב הונא:

פתילות ושמנים שאמרו חכמים אין מדליקין בהן בשבת — אין מדליקין בהן בחנכה, בין בשבת בין בחול.
אמר רבא: מאי טעמא דרב הונא — קסבר: כבתה זקוק לה, ומתר להשתמש לאורה.

[2] ורב חסדא אמר: מדליקין בהן בחול, אבל לא בשבת,

קסבר: כבתה אין זקוק לה, ומתר להשתמש לאורה.

5 (כא ע"ב)

[3] אמר רבי זירא אמר רב מתנה, ואמרי לה אמר רבי זירא אמר רב:

פתילות ושמנים שאמרו חכמים אין מדליקין בהן בשבת — מדליקין בהן בחנכה, בין בחול בין בשבת.
אמר רבי ירמיה: מאי טעמא דרב — קסבר: כבתה אין זקוק לה, ואסור להשתמש לאורה.

אמרוה רבנן קמיה דאבאי משמיה דרבי ירמיה — ולא קבלה.

10 כי אתא רבין, אמרוה רבנן קמיה דאבאי משמיה דרבי יוחנן — וקבלה.

אמר: אי זכאי גמרתיה לשמעתייה מעקרא.

והא גמרה!

נפקא מנה לגרסא דינקותא.

וכבתה אין זקוק לה? ורמינהו: מצותה משתשקע החמה עד שתכלה רגל מן השוק.

15 מאי לאו, דאי כבתה הדר מדליק לה!

לא, דאי לא אדליק — מדליק.

ואי נמי: לשעורה.

עד שתכלה רגל מן השוק — ועד כמה?

אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: עד דכליא רגלא דתרמודאי.

רשי: כבתה — נר חנוכה. זקוק לה — לתקנה, הלכך: צריך לכתחלה לעשות יפה, דילמא פשע ולא מתקן לה.
ומתר להשתמש לאורה — הלכך בשבת אסור, שמא יטה לצורך תשמיש.

אין זקוק לה — הלכך בחול שרי. ואסור להשתמש לאורה — שיהא ניכר שהוא נר מצוה, וליכא למיחש להטייה.

ולא קבלה — שלא חשבו לסמוך על דבריו. אי זכאי — אילו הייתי זוכה ללומדה הייתי גורסה כששמעתייה ראשון.

גרסא דינקותא — מתקיים יותר משל זקנה. לשעורה — שיהא בה שמן כשיעור הזה, ומיהו, אם כבתה — אין זקוק לה.

רגלא דתרמודאי — שם אומה, מלקטי עצים דקים, ומתעכבין בשוק עד שהולכים בני השוק לבתיהם משחשכה ומבעירים בבתיהם
אור, וכשצריכין לעצים — יוצאים וקונן מהן.

[2. הידור בנרות]

- 1 **הִנְנוּ רַבֵּנָן: מִצּוֹת חֲנֻכָּה** [1] **נֵר אִישׁ וּבֵיתוֹ.** [2] **וְהַמְהַדְרִין** — **נֵר לְכָל אֶחָד וְאֶחָד.**
 [3] **וְהַמְהַדְרִין מִן הַמְהַדְרִין** —
בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים: יוֹם רִאשׁוֹן מִדְּלִיק שְׁמֹנֶה, מִכָּאן וְאֵילָף פּוֹחַת וְהוֹלֵךְ;
וּבֵית הֵלֵל אוֹמְרִים: יוֹם רִאשׁוֹן מִדְּלִיק אַחַת, מִכָּאן וְאֵילָף מוֹסִיף וְהוֹלֵךְ.
 5 **אָמַר עוֹלָא:** פְּלִיגֵי בֵּה תְּרֵי אַמּוּרָאֵי כְּמַעְרְבָא, רַבִּי יוֹסִי בַר אֶבְיָן וְרַבִּי יוֹסִי בַר זְבִידָא,
חָד אָמַר: טַעֲמָא דְּבֵית שְׁמַאי — כְּנֶגֶד יָמֵים הַנְּכַנְסִין, וְטַעֲמָא דְּבֵית הֵלֵל — כְּנֶגֶד יָמֵים הַיּוֹצְאִין.
וְחָד אָמַר: טַעֲמָא דְּבֵית שְׁמַאי — כְּנֶגֶד פְּרֵי הַחֲגֵג, וְטַעֲמָא דְּבֵית הֵלֵל — דְּמַעְלִין בְּקִדְּשׁ וְאִין מוֹרִידִין.
אָמַר רַבָּה בַּר בַּר הֲנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן:
שְׁנֵי זְמָנִים הָיוּ בְּצִידָן, אֶחָד עָשָׂה כְּבֵית שְׁמַאי וְאֶחָד עָשָׂה כְּדְּבָרֵי בֵּית הֵלֵל,
 10 **זֶה נוֹתֵן טַעַם לְדְּבָרָיו — כְּנֶגֶד פְּרֵי הַחֲגֵג, וְזֶה נוֹתֵן טַעַם לְדְּבָרָיו — דְּמַעְלִין בְּקִדְּשׁ וְאִין מוֹרִידִין.**
רש"י: נֵר אִישׁ וּבֵיתוֹ — נֵר אֶחָד בְּכָל לַיְלָה, וְאִישׁ וְכָל בְּנֵי בֵּיתוֹ סָגִי לְהוֹ בְּנֵר אֶחָד.
 וְהַמְהַדְרִין — אַחֵר הַמְצוֹת — עוֹשִׂין נֵר אֶחָד בְּכָל לַיְלָה לְכָל אֶחָד וְאֶחָד מִבְּנֵי הַבַּיִת.
 כְּנֶגֶד יָמֵים הַנְּכַנְסִים — הַעֲתִידִים לְבֹא. יָמִים הַיּוֹצְאִין — שִׁיעָאוֹ כֹּבֵר, וְזֶה שֶׁהוּא עוֹמֵד בּוֹ נִמְנָה עִם הַיּוֹצְאִין.
 פְּרֵי הַחֲגֵג — מִתְּמַעֲטִים וְהוֹלְכִים, בְּקֶרְבָּנוֹת דְּפִרְשַׁת פִּנְחָס.
 מַעְלִין בְּקִדְּשׁ וְאִין מוֹרִידִין — מִקְרָא יִלְפִינָן לֵה, בְּמִנְחוֹת בְּפֶרֶק שְׁתֵּי הַלָּחִם (צט ע"א).

[3. מקום הנרות וחובת נר אחרת]

- 1 **הִנְנוּ רַבֵּנָן: נֵר חֲנֻכָּה** [1] **מִצְוָה לְהַנִּיחָה עַל פֶּתַח בֵּיתוֹ מִבְּחוּץ.**
 [2] **אִם הָיָה דֶרֶךְ בְּעֵלְיָה — מִנִּיחָה בְּחִלּוֹן הַסְּמוּכָה לְרִשּׁוֹת הַרְבִּים.**
 [3] **וּבְשַׁעַת הַסְּפָנָה — מִנִּיחָה עַל שְׁלֻחָנוֹ, וְדִיו.**
אָמַר רַבָּא: [1] **צְרִיף נֵר אַחֲרַת לְהַשְׁתַּמֵּשׁ לְאוֹרָה.**
 5 [2] **וְאִי אֵיכָא מְדוּרָה — לֹא צְרִיף;**
 [3] **וְאִי אָדָם חָשׁוּב הוּא, אֵף עַל גַּב דְּאֵיכָא מְדוּרָה — צְרִיף נֵר אַחֲרַת.**
רש"י: מִבְּחוּץ — מִשׁוּם פְּרִסוּמֵי נִסָּא, וְלֹא בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים אֲלֵא בְּחִצְרוֹ, שְׁבִתִּיהֶן הֵיוּ פְּתוּחוֹן לְחִצְרָא.
 וְאִם הָיָה דֶרֶךְ בְּעֵלְיָה — שְׁאִין לוֹ מְקוֹם בְּחִצְרוֹ לְהַנִּיחָה שָׁם.
 מִנִּיחָה — מִבְּפָנִים, כְּנֶגֶד חִלּוֹן הַסְּמוּךְ לְרִשּׁוֹת הַרְבִּים.
 הַסְּכָנָה — שְׁהִיָּה לְהֵם לְפִרְסִים חוּק בְּיָם אִידֵם שְׁלֹא יִבְעִירוּ נֵר אֲלֵא בְּבֵית עֲבֻדָּה וְזֶה שְׁלֵהֶם, כְּדַאמְרִין בְּגִיטִין (יו, א).
 נֵר אַחֲרַת — לַעֲשׂוֹת הַיִּכָּר לְדַבֵּר.
 וְאִי אֵיכָא מְדוּרָה — אִשׁ, לֹא צְרִיף נֵר אַחֲרַת, לְפִי שְׁמִשְׁתַּמֵּשׁ לְאוֹר הַמְדוּרָה, וְיֵשׁ הַיִּכָּרָא שְׁהֵנֵר שֶׁל מִצְוָה הִיא.
 וְאִי אָדָם חָשׁוּב הוּא — שְׁאִינוּ רְגִיל לְהַשְׁתַּמֵּשׁ לְאוֹר הַמְדוּרָה. צְרִיף נֵר אַחֲרַת — דְּאִי לֹא — לֹא הֵיוּ הַיִּכָּר.

[4. חנוכה מניין?]

- 1 **מֵאֵי חֲנֻכָּה?**
דִּתְגַּנּוּ רַבֵּנָן: כִּב"ה כְּכֶסֶלּוֹ יוֹמֵי דְּחֲנֻכָּה תְּמַנְיָא אַנּוּן, דְּלֹא לְמַסְפַּד בְּהוֹן וְדְלֹא לְהַתְעַנּוֹת בְּהוֹן.
שְׁכַּשְׁנָנְכֶם וְיוֹנִים לְהִיכָל טַמְאוֹ כֹּל הַשְּׁמָנִים שְׁכַהִיכֵל, וּכְשֶׁנְּבָרָה מְלָכוֹת בֵּית הַשְּׁמוֹנָאֵי וְנִצְחָוּם,
בְּדָקוּ וְלֹא מִצְאוּ אֶלָּא פֶּךָ אֶחָד שֶׁל שְׁמֵן שְׁהִיָּה מִנְּחָ בְּחוֹתְמוֹ שֶׁל כְּהֵן גְּדוֹל,
 5 **וְלֹא הָיָה בּוֹ אֶלָּא לְהַדְּלִיק יוֹם אֶחָד, נַעֲשֶׂה בּוֹ גַם וְהַדְּלִיקוּ מִמֶּנּוּ שְׁמוֹנֶה יָמִים.**
לְשֵׁנָה אַחֲרַת קִבְעוּם וַעֲשׂאוּם יָמִים טוֹבִים בְּהֵלֵל וְהוֹדְרָה.

רש"י: מֵאֵי חֲנֻכָּה — עַל אִיזוֹ נֵס קִבְעוּהוּ. בְּחוֹתְמוֹ — בְּהַצְנַע, וְחִתּוּם בְּטַבְעוֹתוֹ, וְהַיִּכָּר שְׁלֹא נִגְעוּ בּוֹ.
 הַכִּי גִרְסִינָן: וַעֲשׂאוּם יָמִים טוֹבִים בְּהֵלֵל וְהוֹדְרָה — לֹא שְׁאִסוּרִין בְּמִלְאכָה, שְׁלֹא נִקְבְּעוּ אֲלֵא לְקִרְוֹת הֵלֵל וְלִזְמֵר עַל הַנְּסִים בְּהוֹדְרָה.

[5. מקום הנחת הנר]

- 1 **הַנֵּן הַתָּם:** גִּין הַיּוֹצֵא מִתַּחַת הַפְּטִישׁ וַיּוֹצֵא וְהִזִּיק — חֵיב.
גָּמַל שְׁטָעוֹן פְּשָׁתָן, וְהוּא עוֹבֵר בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים,
וַנִּכְנָסָה פְּשָׁתָנוּ לְתוֹךְ הַחֲנוּת וְדָלְקָה בְּנֵרוֹ שֶׁל חֲנוּנִי, וְהִדְלִיק אֶת הַפִּירָה — בְּעַל הַגָּמַל חֵיב.
הֵנִיחַ חֲנוּנִי אֶת גֵּרוֹ מִכְּחוּץ — חֲנוּנִי חֵיב. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: בְּנֵר חֲנֻכָּה פְּטוּר (בבא קמא פ"ז מ"ו).
5 **אָמַר רַבִּינָא** (מִשּׁוּם דְּרַבָּה) [מִשְׁמִייה דְּרַבָּא]: זֹאת אוֹמֵרֶת: נֵר חֲנֻכָּה מְצוּהָ לְהֵנִיחָהּ בְּתוֹךְ עֵשְׂרָה.
דְּאִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ לְמַעְלָה מִעֵשְׂרָה — לֵימָא לֵיה: הֵיךְ לָךְ לְהֵנִיחַ לְמַעְלָה מִגָּמַל וְרוֹכְבוֹ!
וְדִלְמָא: אִי מִמְרַחֲת לֵיה טוֹבָא אֲתִי לְאִמְנוּעֵי מִמְצוּהָ.
אָמַר רַב כְּהֵנָא: דְּרִישׁ רַב נֶתָן פֶּר מְנוּיָמֵי מִשְׁמִייה דְּרַבִּי תַנְחוּם:
נֵר שֶׁל חֲנֻכָּה שֶׁהֵנִיחָהּ לְמַעְלָה מִעֵשְׂרִים אָמָה — פְּסוּלָה, כְּפִסְחָה וְכַמְבוּי.
10 **וְאָמַר רַב כְּהֵנָא:** דְּרִישׁ רַב נֶתָן פֶּר מְנוּיָמֵי מִשְׁמִייה דְּרַבִּי תַנְחוּם:
מָאי דְכָתִיב "וְהַבּוֹר רַק אֵין בּוֹ מַיִם" (בראשית לו, כד). מִמְשַׁמְעֵי שְׁנַאֲמַר "וְהַבּוֹר רַק" אֵינִי יוֹדֵעַ שְׂאֵין בּוֹ מַיִם?
אֵלָּא מַה תְּלַמּוּד לֹאמַר "אֵין בּוֹ מַיִם" — מַיִם אֵין בּוֹ, אֲכַל נְחֻשִׁים וְעַקְרָבִים יֵשׁ בּוֹ.
אָמַר רַבָּה: נֵר חֲנֻכָּה מְצוּהָ לְהֵנִיחָהּ בְּמִטְפַח הַסְּמוּכָה לְפִתְחָה.
וְהֵיכָא מֵנַח לֵיה? רַב אֲחָא בְּרִיה דְּרַבָּא אָמַר: מִיָּמִין, רַב שְׁמוּאֵל מְדַפְתִּי אָמַר: מִשְׁמָאל.
15 **וְהִלְכְתָּא — מִשְׁמָאל, כְּדִי שְׁתַּהֲא נֵר חֲנֻכָּה מִשְׁמָאל וּמוּזוּהָ מִיָּמִין.**

רשי: גץ — ניצוץ, [לעו]. פטיש — קורנס גדול של נפחים. בעל גמל חייב — שלא היה לו להגדיל בחבילתו שתכנס לחנות. בנר חנוכה פטור — חנוני, שברשות פירסום מצוה הניחה שם. זאת אומרת — הא דקתני בנר חנוכה פטור. (כב ע"א) פסולה — דלא שלטא בה עינא למעלה מעשרים אמה, וליכא פרסומי ניסא. כסוכה וכמבוי — דתנן בהו בהדיא בעירובין ומסכת סוכה דפסילי. מצוה להניחה — בחצר או ברשות הרבים בטפח הסמוך לפתח, שאם ירחיקנו להלן מן הפתח — אינו ניכר שבעל הבית הניחו שם. מימין — בכניסתו לביתו לימין. מוזה — קיימא לן דבימין, דכתיב ביתך — דרך ביאתך, וכי עקר אינש — כרעיה דימנא עקר ברישא.

[6. קדושת הנרות]

- 1 **אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב אַסִּי** (אָמַר רַב): אָסוּר לְהַרְצוֹת מְעוֹת כְּנֶגֶד נֵר חֲנֻכָּה.
כִּי אֲמַרִיתָה קְמִייה דְשְׁמוּאֵל, אָמַר לִי: וְכִי נֵר קִדְּשָׁה יֵשׁ בָּהּ?
מִתְקִיף לָהּ רַב יוֹסֵף: וְכִי דָם קִדְּשָׁה יֵשׁ בּוֹ?
דִּתְנִינָא: "וְשִׁפְךָ וְכִסְתָּ" (ראה ויקרא יז, יג; וְשִׁפְךָ אֶת דָּמוֹ וְכִסְתּוֹ בְּעֶפְרָר) — בְּמָה שֶׁשִּׁפְךָ יְכַסֶּה,
שְׁלֵא יְכַסְּנוּ בְּרַגְלֵי, שְׁלֵא יְהוּ מְצוֹת בּוּיּוֹת עֲלוּי.
5 **הֵכָא נָמִי — שְׁלֵא יְהוּ מְצוֹת בּוּיּוֹת עֲלוּי.**
בְּעוֹ מַנְיָה מְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לׁוּי: מַהוּ לְהַסְתַּפֵּק מְנוּיָי סָכָה כָּל שִׁבְעָה?
אָמַר לְהוּ: הֲרֵי אָמְרוּ, אָסוּר לְהַרְצוֹת מְעוֹת כְּנֶגֶד נֵר חֲנֻכָּה.
אָמַר רַב יוֹסֵף: מְרִיבָה דְאַבְרָהָם! תְּלִי תַנְיָא בְּדָלָא תַנְיָא. סָכָה — תַנְיָא, חֲנֻכָּה — לָא תַנְיָא.
10 **דִּתְנִינָא:** סָכָה כְּהִלְכְתָּהּ, וְעַטְרָה בְּקַרְמִים וּבְכַסְדִּינֵין הַמְצִינֵין,
וְתִלָּה בָּהּ אֲגוּזִים אֲפָרְסָקִין שְׁקָדִים וְרַמּוּזִים וּפְרַכְלִי עֲנָבִים, וְעַטְרוֹת שֶׁל שְׁבָלִים, יֵינּוֹת שְׁמָנִים וּסְלִתוֹת —
אָסוּר לְהַסְתַּפֵּק מֵהֶן עַד מוֹצְאֵי יוֹם טוֹב הָאֲחֵרוֹן שֶׁל חַג,
וְאִם הִתְנָה עֲלֵיהֶן — הַכֵּל לְפִי תַנְיָאוּ.
אֵלָּא אָמַר רַב יוֹסֵף: אָבוּהוֹן דְּכִלְהוּ — דָּם.

רשי: להרצות — למנות. במה ששפך — בידו ששפך בה, ולא ברגלו. נוי סוכה — פירות שתולין בה לנוי. מריה דאברהם — לשון תמיה הוא. תלי — סוכה דתניא בברייתא בהדיא, כדמפרש ואויל. בדלא תניא — בנר חנוכה, דמימרא דרב אסי הוא, ואינו ברייתא. ועטרה בקרמים — פארה ביריעות של צבעים, [שקורין בלעו] — והוא בד מצויר בכמה גוונים. התנה עליהן — במסכת ביצה ול ע"ב) אוקימנא באומר איני בודל מהן כל בין השמשות של קידוש יום טוב ראשון — דלא חל עליהו קדושה כלל, אבל תנאי אחר — אינו מועיל. אבוהון דכולהו — שילמדו כולן ממנו. דם — כיסוי הדם, דנפקא לן מקרא ושפך וכסה, ומפרש בה טעמא: שלא יהיו מצות בויות עליו.

מכון שילובים "התורה והיצירה"

[7. מצות הדלקה]

1 אתמר:

[1] רב אמר: אין מדליקין מנר לנר, ושמואל אמר: מדליקין.

[2] רב אמר: אין מתירין צצית מבגד לבגד, ושמואל אמר: מתירין מבגד לבגד.

[3] רב אמר: אין הלכה כרבי שמעון בגרירה, ושמואל אמר: הלכה כרבי שמעון בגרירה.

5 אמר אביי: כל מלי דמר עביר כרבי, לבר מהני תלת דעביר כשמואל:

מדליקין מנר לנר, ומתירין מבגד לבגד, והלכה כרבי שמעון בגרירה;

דתנניא: רבי שמעון אומר: גזר אדם מטה פסא וספסל, ובלבד שלא יתבונן לעשות חרין.

יטיב ההוא מרבנן קמיה דרב אדא בר אהבה, ויטיב וקאמר: טעמא דרב — משום בזוי מצוה.

אמר להו: לא תציתו ליה, טעמיה דרב — משום דקא מכחיש מצוה.

10 מאי ביניהו? — איכא ביניהו: דקא מדליק משרגא לשרגא.

מאן דאמר משום בזוי מצוה — משרגא לשרגא מדליק,

מאן דאמר משום אכחושי מצוה — משרגא לשרגא נמי אסור.

מתירב רב אריא: סלע של מעשר שני אין שוקלין בנגדו דיגרי זקב, ואפלו לחלל עליו מעשר שני אחר. (כב ע"ב)

אי אמרת בשלמא כי פליגי רב ושמואל מנר לנר, אבל בקינסא אסר שמואל — הא לא תהוי תיובתא.

15 אלא אי אמרת בקינסא נמי שרי, הא תהוי תיובתא!

אמר רבה: גזרה שמא לא יבון משקלותיו, וקא מפיק להו לחלון.

מתירב רב ששת: "מחויז לפרכת העדת... יערף" (ויקרא כד, ג),

וכי לאורה הוא צריך, והלא כל ארבעים שנה שהלכו בני ישראל במדבר לא הלכו אלא לאורו;

אלא עדות היא לבאי עולם שהשכינה שורה בישראל.

20 מאי עדות?

אמר רב: זו נר מערכי, שנותן בה שמן כמדת חברותיה, וממנה היה מדליק ובה היה מסים.

והא הכא, כיון דקביעי גרות לא סגי דלא משקל ואדלוקי,

קשיא בין למאן דאמר משום בזוי מצוה, ובין למאן דאמר משום אכחושי מצוה!

הרגמא רב פפא בפתילות ארבות.

25 סוף סוף, למאן דאמר משום אכחושי מצוה קשיא!

קשיא.

מאי הוי עלה?

אמר רב הונא בריה דרב יהושע: הוינא אי הדלקה עושה מצוה — מדליקין מנר לנר,

ואי הנחה עושה מצוה — אין מדליקין מנר לנר.

30 דאבעיא להו: הדלקה עושה מצוה או הנחה עושה מצוה?

תא שמע, דאמר רבא: היה תפוש נר חנכה ועומד — לא עשה ולא כלום.

שמע מנה: הנחה עושה מצוה.

התם: הרואה אומר לצרפו הוא דנקיט לה.

תא שמע, דאמר רבא: הדליקה בפנים והוציאה — לא עשה כלום.

35 אי אמרת בשלמא הדלקה עושה מצוה — הדלקה במקומו בעינו; משום הכי לא עשה כלום.

אלא אי אמרת הנחה עושה מצוה, אמאי לא עשה ולא כלום?

התם נמי, הרואה הוא אומר לצרפו הוא דאדלקה.

תא שמע, דאמר רבי יהושע בן לוי:

(כג ע"א) עששית שהיתה דולקת והולכת כל היום בלוי, למוצאי שבת מכבה ומדליקה.

40 אי אמרת בשלמא הדלקה עושה מצוה — שפיר.

אלא אי אמרת הנחה עושה מצוה, האי מכבה ומדליקה? מכבה ומגביהה ומניחה ומדליקה מפעי ליה!

ועוד, מִדְּקָא מְבַרְכִינָן 'אִשְׁרֵי קִדְשֵׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוְנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל חֲנֻכָּה' שְׁמַע מִנֶּה: הַדְּלָקָה עוֹשֶׂה מִצְוָה, שְׁמַע מִנֶּה.

וְהִשְׁתָּא דְאִמְרִינָן הַדְּלָקָה עוֹשֶׂה מִצְוָה, הַדְּלָקָה חֲרִשׁ שׁוֹטֵה וְקָטָן — לֹא עוֹשֶׂה וְלֹא כָּלוּם. אִשָּׁה וְדַאי מְדַלְקָה, דְאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֹוִי: נְשִׁים חִיבוֹת בְּנֵר חֲנֻכָּה, שְׂאָף הֵן הֵיוּ בְּאוֹתוֹ הַנֶּסֶם.

45

אָמַר רַב שִׁישִׁת: אֲכַסְנָאי חִיב בְּנֵר חֲנֻכָּה.

אָמַר רַבִּי זִירָא: מְרִישׁ כִּי הוּינָא כִּי רַב הוּהוּ מְשַׁתְּפָנָא בְּפְרִיטֵי בְּהַדִּי אֲשָׁפִיזָא. בְּתַר דְנִסְיָבֵי אֶתְתָּא אֲמִינָא: הִשְׁתָּא וְדַאי לֹא צְרִיכָנָא, דְקָא מְדַלְקֵי עֲלֵי בְּגוּ בִּיתָאי.

רשי:

מנר לנר — דחנוכה, כדמפרש טעמא לקמיה.

מתירן — להטיל ציצית מטלית ישן לטלית חדש, ובמנחות מפרש טעמא דמאן דאסר.

הלכה כרבי שמעון — דאמר: דבר שאין מתכוין — מותר, ואף על גב דקעביד חריץ, והוי תולדה דחורש או בונה, ומשום דהילכתא כרב באיסורי בכלויה תלמודא בר מהני תלת — נקטינהו גבי הדדי. כל מילי דמרו — רבה בר נחמני. לעשות חריץ — גרסינן.

טעמא דרב — מנר לנר — משום ביזוי מצוה, שמדליק קיסם שאינה מן המצוה מנר של מצוה, וממנו מדליק השאר.

אכחושי — דמחזי כמאן דשקיל נהורא, ושואב קצת מלחלוחית שמנו.

משרגא לשרגא — מביא נר אצל נר, ושתייהן של מצוה, ולא בקיסם. (כב ע"ב)

מעשר שני — דינרין שחילל עליהם מעשר שני אין שוקלין כנגדן דינרין של חולין, לראות שהיו שלימים.

אי אמרת בשלמא כי פליגי רב ושמואל מנר לנר — ממש, ולא בקיסם, ובהא הוא דשרי שמואל — דלא חייש לאכחושי, אבל בקינסא דביזוי הוא — מודה, הא לאו הויה תיובתיה, דהנך דינרים דחולין לא גופיהו מצוה, ואף על גב דלמצוה קבעי להו — לקינסא דמיא, אלא אי אמרת בקינסא נמי שרי שמואל, הואיל וצורך מצוה הוא — הא הויה תיובתיה, דאסר לשקול ואף על גב דצורך מצוה! לא יכוין משקלותיו — שמא לא ימצאם טובים, או ימצאם יתירים, ויחוס עליהן ולא יחלל המעשר עליהן, ונמצא שביזה המעשר שלא לצורך. ומפיק להו לחולין — כלומר: יניחם בחוליהן כמו שהן.

נר מערבי — למאן דאמר במנחות מורח ומערב מונחין סדר הקנים — קרי מערבי נר שני שבצד החיצון, שהוא במזרח, ולמאן דאמר צפון ודרום מונחים — אמצעי קרי מערבי, על שם שהיה פיו כנגד מערב וכל שאר הנרות כלפי האמצעית, דכתיב אל מול פני המנורה דהיינו אמצעי יאירו וגו', של צפון היו פנות לדרום, ושברום פנות לצפון.

נרות — [לעו — ומשמעו פמוט קטן] של זהב, שנותנין לתוכן שמן ופתילה.

כמדת חברותיה — חצי לוג שיערו בה ללילי תקופת טבת הגדולים, ואם ידלק ביום (ובלילה) בלילות הקצרים — ידלק, אבל פחות — לא, שלא יכבה בטבת בלילה, והתורה אמרה מערב עד בקר.

וממנה היה מדליק — הנרות בין הערבים.

ובה היה מסיים — הטבת הנרות שדלק כל היום, ואינו מטיבו עד הערב, ומשנה זו בתורת כהנים שנויה, וסבירא ליה דמורח ומערב מונחין, והכי תניא לעיל מיניה: להעלות נר תמיד — שתהא נר מערבי תמיד, שממנו יהא מתחיל ובו יהא מסיים, ומדלא כתיב להעלות נרות — שמע מינה: הוקבע נר אחד להתחיל בו בכל יום, והווי נר מערבי השני של מורח, והכי תנן ותמיד לג, א: נכנס ומצא נרות מורחים דולקות — מודשן המורחי ומניח את המערבי דולק, שממנו מדליק את המנורה בין הערבים, מצאו שכבה, כגון משמת שמעון הצדיק — מדליקו ממובח העולה, ונראה בעיני דאמור רבנן קביעותא בנר שני — משום דאין מעבירין על המצות, וכי עייל בהיכל — בקמא פגע ברישא, וביה לא מצוי לאתחולי דכתיב יערוך אותו לפני ה' — צריך שיהא אחד חוצה לו, דאי לא, לא קרינן ביה לפני ה', והכי אמרינן במנחות, וצח ע"ב) דכתיב בנר מערבי לפני ה' — מכלל דכולהו לאו לפני ה', כו, ובה היה מסיים ההטבה — לפי שהשאר היה מטיב שחרית, וזו מטיב בין הערבים, ואוחזו הישנה בידו, או מניחה בכלי עד שנותן שמן ופתילה, ומדליקה ומדליק ממנה את השאר, והא דאמרינן בסדר יומא (לג ע"ב): הטבת חמישה נרות קודם להטבת שני נרות, משמע: כולו הוה מטיב שחרית, ויליף לה מקראי, — היינו בשלא היה הנס מתקיים והיה מוצאו שכבה, דלא סמך קרא אניסא, וכל זמן שהיו ישראל חביבין — היה דולק כל היום, והיינו עדותה.

והא הכא כיון דקביעי נרות — במנורה, ולא היה יכול לנתק נר מערבי מן המנורה להדליק בו האחרים — על כרחך הא דקתני ממנה היה מדליק — לא סגי דלאו משקל קינסא.

ואדלוקי — לקינסא מנר מערבי, ובההיא קינסא מדליק את השאר.

בפתילות ארוכות — כל הפתילות יוצאות חוץ לנרותיהם עד שמגיעות זו לזו, ומדליק ממנה הסמוכה לה, והשאר זו מזו.

סוף סוף למאן דאמר כו — דהא לדידיה משרגא לשרגא אסור.

אי הדלקה עושה מצוה — אי המצוה של חנוכה תלויה בהדלקה — מדליקין, כדאשכחן במנורה.

ואי הנחה עושה מצוה — ועיקר מצותה תליא בהנחה. אין מדליקין מנר לנר — דהדלקה לאו מצוה היא כולי האי.

דאיבעיא להו גרסינן — כלומר: דהא מילתא כבר איבעיא לן, ומפשטא דההיא בעיא מיפשטא לן הך.

היה תפוש נר חנוכה — בידו משהדליקה עד שכבתה.

ועומד — לאו דוקא, אלא כן לשון התלמוד. לצרכו — להשתמש, וליכא היכר ניסא. בפנים — בבית.

והוציאה לחוץ — כדאמר לעיל: דצריך להניחה על פתח ביתו מבחוץ.

אי אמרת בשלמא הדלקה עושה מצוה משום הכי לא עשה ולא כלום — דכיון דזו היא מצותה — צריך שתיעשה במקום חיובא. עששית — כלי גדול של זכוכית, [לעו מנורה].

(כנ ע"א)

דולקת — שהדליקה למצות חנוכה בערב שבת. ומדליקה — למצות הלילה.

היו באותו הנס — שגורו יוונים על כל בתולות הנשואות להיבעל לטפסר תחלה, ועל יד אשה נעשה הנס.

אכסנאי — אורח. בתר דנסיבי — ופעמים שהייתי אכסנאי ללמוד תורה. עלי — בשבילי. בגו ביתאי — בביתי.

[8. שמן זית מן המובחר]

- 1 **אמר רבי יהושע בן לוי:** כל השמנים בלן יפין לגר, ושמן זית מן המבחר.
אמר אבוי: מריש הוה מהדר מר אמשחא דשומשמי, אמר: האי משך נהורי טפי.
 כיון דשמע לה להא דרבי יהושע בן לוי מהדר אמשחא דויתא, אמר: האי צליל נהוריה טפי.
ואמר רבי יהושע בן לוי: כל השמנים יפין לדיו, ושמן זית מן המבחר.
 5 **אבעיא להו:** לנבל או לעשן?

תא שמע, דתני רב שמואל בר זוטרא: כל השמנים יפין לדיו ושמן זית מן המבחר; בין לנבל בין לעשן.
 רב שמואל בר זוטרא מתני הכי: כל העשנים יפין לדיו ושמן זית מן המבחר.
אמר רב הונא: כל השרפין יפין לדיו, ושרף קטף יפה מכלם.

רשי: משוך נהוריה — אינו ממחר לכלות כשמן זית. צליל נהוריה — צלול ומאיר.
 לגבל — מצאתי בתשובות הגאונים: שמעשנן כלי זכוכית בעשן שמן זית עד שמשחיר, וגורר השחרורית ונותן בו שמן קימנא, ומגבל בו ומייבשו בחמה, וממחה אותו לתוך הדיו.
 לעשן — נמי כדפרישית. שרף — [לעו — הוא שרף עץ]. קטף — [לעו — הוא שויף בר] של יער, כמו שאנו עושים משל שרף.

[9. ברכות חנוכה]

- 1 **אמר רב הניא בר אשי אמר רב:** המדליק גר של חנכה צריך לברך.
ורב ירמיה אמר: הרואה גר של חנכה צריך לברך.
אמר רב יהודה: יום ראשון — הרואה מברך שתיים, ומדליק מברך שלש;
 מכאן ואילך — מדליק מברך שתיים, ורואה מברך אחת.

5 **מאי קמעט? קמעט זמן.**
ונמעוט נס! — נס כל יומי איתיה.
מאי מברך? מברך "אשר קדשנו במצותיו וצונו להדליק גר של חנכה".
והיכן צונו?

- רב אוןא אמר: מ"לא תסור" (דברים יז, יא).
 10 **רב נחמיה אמר:** "שאל אביך ונגדך וקניך ויאמרו לך" (דברים לב, ז).
מתיר רב עמרם: הדמאי מערבין בו ומשתתפין בו ומברכין עליו ומזמנין עליו,
 ומפרישין אותו ערם ובין השמשות.

- ואי אפרת:** כל מדרבנן בעי ברכה, הקא פי קאי ערם, היכי מברך?
וקא בעינן "והיה מחניף קדוש" (דברים כג, טו), וליקא!
 15 **אמר אבוי:** ודאי דבריהם — בעי ברכה, ספק דבריהם — לא בעי ברכה.
וקא יום טוב שני, דספק דבריהם הוא, ובעי ברכה!
התם פי היכי דלא לולו בה.
רבא אמר: רב עמי הארץ מעשרין הן.

רשי: הרואה — העובר בשוק ורואה באחד החצרות חולק, ומצאתי בשם רבינו יצחק בן יהודה, שאמר משם רבינו יעקב: דלא הווקקה ברכה
 זו אלא למי שלא הדליק בביתו עדין, או ליושב בספינה.
 הרואה מברך שתיים — שעשה נסים ושהחינו, שאין עליו לברך להדליק — דהא לא אדליק איהו.
 מאי ממעט — המדליק בשאר ימים, איזו מן השלש ממעט.
 כל יומי איתיה — שהרי כל שמנה הדליקו מן הפך, אבל זמן משהגיענו להתחלת זמן הגיענו.
 היכן צונו — הא לאו דאורייתא היא, אלא מדבריהם.
 מלא תסור — מן הדבר אשר יגידו לך וגו'. מערבין בו — עירובי חצרות ותחומין.
 משתתפין בו — במבו, דאי בעי מפקר לנכסיה והוה עני וחוי ליה, כדתנן: מאכילין את העניים דמאי, הלכך חשוב דידיה.
 ומברכין עליו — המוציא. ומזמנין עליו — ברכת היומון.
 ומפריש אותו — אדם שהוא ערום, כלומר: דלא צריך לברוכי עליה בהפרשתו.
 והיה מתניף קדוש ולא יראה בך ערות דבר — אפילו דבור הזכרת השם לא יראה בך ערות דבר.
 ודאי דבריהם — כגון נר חנוכה. ספק דבריהם — כגון דמאי, שהפרשתו אינה אלא מספק. ובעי ברכה — קדוש היום.
 רבא אמר — ספק דבריהם בעי ברכה, ודמאי — אפילו ספק לא הוי אלא חומרא בעלמא, דרוב עמי הארץ מעשרין.

[10. ריבוי נרות]

- 1 **אמר רב הונא:** חצר שיש לה שני פתחים — צריכה שתי נרות.
(ואמר) [אמר]: **רבא:** לא אמרן אלא משתי רוחות, אבל מרוח אחת — לא צריך.
מאי טעמא? אילימא משום חשדא, חשדא דמאן?
אילימא חשדא דעלמא — אפלו ברוח אחת נמי לבעי!
5 **אי חשדא דבני מתא** — אפלו משתי רוחות נמי לא לבעי!
לעולם משום חשדא דבני מתא,
וזמנין דחלפי בהאי ולא חלפי בהאי, ואמרי: כי היכי דבהאי פתחא לא אדליק, בהך פתחא נמי לא אדליק.
ומנא תימרא דחשיבין לחשד?
דתינאי: **אמר רבי שמעון:** בשביל ארבעה דברים אמרה תורה להניח פאה בסוף שדרהו:
10 **מפני גזל עניים, ומפני בטול עניים, ומפני החשד, ומפני 'בל תכלה'** (ויקרא יט, ט; ויקרא כג, כב).
מפני גזל עניים — שלא יראה בעל הבית שעה פנויה, ויאמר לקרובו עני: הרי זו פאה.
ומפני בטול עניים — שלא יהו עניים יושבין ומשמרין: עכשו מניח בעל הבית פאה.
(כג ע"ב)
ומפני חשד — שלא יהיו עוברין ושכין אומרים: תבא מארה לאדם שלא הניח פאה בשדרהו.
ומישום 'בל תכלה' (שם).
15 **אטו פלהו לאו משום בל תכלה נינהו?**
אמר רבא: מפני הרמאין.
- אמר רב יצחק בר רדיפה אמר רב הונא:** נר שיש לה שני פיות — עולה לשני בני אדם.
אמר רבא: מלא קערה שמן והקיפה פתילות,
כפה עליה בלי — עולה לכמה בני אדם,
20 **לא כפה עליה בלי** — עשאה כמין מדורה, ואפלו לאחד נמי אינה עולה.

רשי: חצר שיש לה שני פתחים — שיש לבית שני פתחים לפתוחם לחצר — צריכה שתי נרות, נר לכל פתח, כדמפרש טעמא משום חשדא: שהרואה היא סבור שהבית חלוק, והרי הוא של שני בני אדם, ואמרו: האחד אינו מקיים מצות נר. משתי רוחות — אחד בצפון ואחד במזרח. **חשדא דעלמא** — בני עיר אחרת העוברין משם בשוק. אפילו מרוח אחת נמי — סבורין הן שהבית חלוק מתוכו. **ואי חשדא דבני מתא** — שיודעים שאין חלוק. לסוף שדהו — בגמר קצירו, כדכתיב לא תכלה משמע בשעת כילוי, ולא שיקצה אותה קודם לכן. **מפני בטול עניים** — וכולהו מפרש להו. **שעה פנויה** — שאין עניים אצלו, ויאמר לקרובו עני: מהר וטול כאן עד שלא יבאו אחרים, אבל עכשו שמניחה בגמר קציר השדה — העניים רואין ובאין. **כג ע"ב** ומפני בטול עניים — שלא היו יודעים מתי יקצור אותם. **מפני החשד** — שהעוברין רואין בגמר קצירו שהוא מכלה את הכל, לא ידעו שנתנה כבר. **ומשום לא תכלה** — דמשמע שעת כילוי. **אטו בולהו** — הני דאמרן, לא טעמא דלא תכלה קא מפרשי, מאי שנא שעת כילוי. **אמר רבא מפני הרמאין** — העוברין על לא תכלה ואומרים: כבר הנחנוהו.

שתי פיות — שהנרות שלהם של חרס הן, ומכוסין, ועושים לו נקב בצדי כסויו להכניס לו הפתילה — והוא הפה, ולמעלה בכיסויו יש נקב קטן וגם חלל יש למעלה מן הכסוי וממלאו שמן, והוא נכנס דרך הנקב מעט מעט, אם יש בו שני נקבים משני צדדין — עולה לשני בני אדם, למהדרין העושה נר לכל אחד ואחד. **עשאה כמדורה** — שהאש מתחברת לאמצעיתה, ואינו דומה לנר.

[11. נר ביתו, נר חנוכה וקידוש היום]

- 1 **אמר רבא:** פשיטא לי: נר ביתו ונר חנכה — נר ביתו עדיף, משום שלום ביתו.
נר ביתו וקדוש היום — נר ביתו עדיף, משום שלום ביתו.
כעי רבא: נר חנכה וקדוש היום מהו?
קדוש היום עדיף — דתדיר, או דילמא: נר חנכה עדיף, משום פרוסומי נפא?
5 **בתר דאפיעיא הדר פשטמה:** נר חנכה עדיף, משום פרוסומי נפא.

רשי: **נר ביתו ונר חנוכה** — נר ביתו בשבת, והוא עני ואין לו כדי לקנות שמן לשתי נרות. **שלום ביתו** — והכי אמרינן לקמן (שבת כה ע"ב) "ותונח משלום נפשי" — זו הדלקת נר בשבת, שבני ביתו מצטערין לישב בחשך.

[12. ש"כר מצוה]

1 אָמַר רַב הוֹנָא:

הֲרָגִיל בְּנֵר — הוֹיֵן לִיה בְּנִים תְּלִמִידֵי חֲכָמִים, הַזְהִיר בְּמִזְוָה — זוֹכָה לְדִירָה נְאֻה,
הַזְהִיר בְּצִיצִית — זוֹכָה לְמַלִּית נְאֻה, הַזְהִיר בְּקִדּוּשׁ הַיּוֹם — זוֹכָה וּמְמַלֵּא גְרָבֵי יוֹן.
רַב הוֹנָא הוּהוּ רְגִיל דְּהוּהוּ חֲלִיף וְתַנִּי אַפְתָּחָא דְרַבֵּי אֲבִין נְגָרָא, חוּזָא דְהוּהוּ רְגִיל בְּשַׁרְגֵי טוֹבָא,
אָמַר: תְּרִי גְבָרֵי רַבְרַבֵּי נְפָקֵי מֵהֶכָּא. נְפָקֵי מִנְיָהוּ רַב אִידֵי בַר אֲבִין וְרַב חֵזָא בַר אֲבִין.
רַב חֲסֵדָא הוּהוּ רְגִיל דְּהוּהוּ חֲלִיף וְתַנִּי אַפְתָּחָא דְבֵי נְשָׂא דְרַב שִׁיזְבִי, חוּזָא דְהוּהוּ רְגִיל בְּשַׁרְגֵי טוֹבָא,
אָמַר: גְּבָרָא רַבָּא נְפָק מֵהֶכָּא. נְפָק מִנְיָהוּ רַב שִׁיזְבִי.

דְּבִיתָהוּ דְרַב יוֹסֵף הָתָּה מֵאַחֲרָא וּמְדַלְקָא לָהּ,

אָמַר לָהּ רַב יוֹסֵף: תְּנִינָא "לֹא יְמִישׁ עֵמּוּד הָעֵנָן יוֹמָם וְעֵמוּד הָאֵשׁ לַיְלָה" (שְׁמוֹת יג, כב)

10 מְלַמֵּד שֶׁעֵמוּד עֵנָן מְשַׁלֵּם לְעֵמוּד הָאֵשׁ, וְעֵמוּד הָאֵשׁ מְשַׁלֵּם לְעֵמוּד הָעֵנָן.

סְבִירָה לְאַקְדוּמָה,

אָמַר לָהּ הֵהוּא סְבָא: תְּנִינָא: וּבְלִבְדֵי שְׁלָא יְקָדִים וְשְׁלָא יֵאָחֵר.

וְאָמַר רַבָּא: דְּרַחֲמִים רַבָּנָן — הוּוּ לִיה בְּנִין רַבָּנָן,

דְּמוֹקִיר רַבָּנָן — הוּוּ לִיה חֲתָנוּתָא רַבָּנָן,

15 דְּדַחִיל מְרַבָּנָן — הוּוּ גּוֹפִיָה הוּוּ צוֹרְבָא מְרַבָּנָן,

וְאִי לָאוּ בַר הַכִּי הוּוּ — מִשְׁתַּמְעֵן מְלִיָּה בְּצוֹרְבָא מְרַבָּנָן.

רש"י: בְּנִים תְּלִמִידֵי חֲכָמִים — דְּכַתִּיב (מְשִׁלֵּי ג, כג) "כִּי נִרְמָזוּ וְתוֹרָה אֹרַח", עַל יַדֵּי נִרְמָזוּ דְשַׁבַּת וְחֲנוּכָה — בַּא אֹר דְּתוֹרָה.

דְּרֵי אֲבִין נְגָרָא — חֲרַשׁ עֲצִים. בְּשׁוּגָא — דְּשַׁבַּת.

חֲלִיף וְתַנִּי — עוֹבֵר וְשׁוֹנֵה, כְּלוּמַר: עוֹבֵר תְּמִיד.

דְּבֵי נְשָׂא — אֲבִין, וְאִיכָא דְאַמְרֵי: חֲמִיו. נְפָק מִנְיָהוּ — דְּחַתְּנוּ כְּבִנּוּ. מֵאַחֲרָה וּמְדַלְקָתָא — נִרְמָזוּ שַׁבַּת סְמוּךְ לְחַשְׁכָּה.

לֹא יְמִישׁ — קָרָא יִתְרָא הוּוּ לְהַךְ דְּרַשָּׁה, דְּהָא כְּתִיב וְהִי הוֹלֵךְ לִפְנֵיהֶם יוֹמָם.

עֵמוּד הָעֵנָן — שֶׁל יוֹם מְשַׁלֵּם אוֹרוֹ לְעֵמוּד הָאֵשׁ, שְׁהִיָּה עֵמוּד הָאֵשׁ בַּא קוּדָם שִׁישְׁקֵעַ עֵמוּד הָעֵנָן, אֲלֵמָא: אֹרַח אֲרַעָא בְּהַכִּי.

לְאַקְדוּמֵי — בְּעוֹד הַיּוֹם גְּדוּל. תְּנִינָא — שׁוֹנֵה אֲנִי. שְׁלָא יְקָדִים — דְּלֹא מִינְכְּרָא שְׁהִיָּה שַׁבַּת. דְּרַחֲמִים — אֹהֲבֵי.

הוּוּ לִיה בְּנִין רַבָּנָן — וְאִהְבְּתוּ עֲלֵיהֶם כַּאֲב עַל בְּנֵי.

וְאִי לָאוּ בַר הַכִּי — שְׁאִינוּ רְגִיל לְעַסוּק בְּתוֹרָה.

[13. שְׁמֵן שְׂרִיפָה]

1 וְלֹא בְּשֶׁמֶן שְׂרִפָּה, וְכו'.

מֵאִי שְׂמֵן שְׂרִפָּה?

אָמַר רַבָּה: שְׂמֵן שֶׁל תְּרוּמָה שְׁנִמְמָאָה.

וְאֵמַאי קָרוּ לָהּ שְׂמֵן שְׂרִפָּה — הוּזְאִיל וְלִשְׂרִפָּה עוֹמֵד.

5 וּבְשַׁבַּת מֵאִי טַעְמָא לֹא — מִתּוֹךְ שְׁמִצּוֹה עֲלֵיוּ לְבַעֲרוּ, גְּזָרָה שְׁמָא יִטָּה.

אָמַר לִיה אֲבִי: אֵלָּא מַעֲתָה, בְּיוֹם טוֹב לְשִׁתְּרֵי! אֵלְמָה תְּנִין: אִין מְדַלְקִין בְּשֶׁמֶן שְׂרִפָּה בְּיוֹם טוֹב!

גְּזָרָה יוֹם טוֹב אִמּוֹ שַׁבַּת.

רַב חֲסֵדָא אָמַר: לְשִׁמְאָא יִטָּה — לֹא חִישִׁינָן.

אֵלָּא, הֶכָּא בְּיוֹם טוֹב שְׁחַל לְהִיּוֹת עֶרְבַּ שַׁבַּת עֶסְקִינָן, לְפִי שְׁאִין שׁוֹרְפִין קְדָשִׁים בְּיוֹם טוֹב,

10 וְהָא מְדַקְתָּנִי סִיפָא: אִין מְדַלְקִין בְּשֶׁמֶן שְׂרִפָּה בְּיוֹם טוֹב, מְכַלְל דְּרִישָׁא לָאוּ בְּיוֹם טוֹב עֶסְקִינָן!

אָמַר רַב חֲנִינָא מְסוּרָא: מַה טַּעַם קָאָמַר:

מַה טַּעַם אִין מְדַלְקִין בְּשֶׁמֶן שְׂרִפָּה בְּיוֹם טוֹב, לְפִי שְׁאִין שׁוֹרְפִין קְדָשִׁים בְּיוֹם טוֹב.

10 תְּנִינָא בְּתִיָּה דְרַב חֲסֵדָא: כָּל אֲלוֹ שְׁאָמְרוּ אִין מְדַלְקִין בְּתֵין בְּשַׁבַּת — מְדַלְקִין בְּתֵין בְּיוֹם טוֹב, (כד ע"א)

חוּזִין מִשְׁמֵן שְׂרִפָּה, לְפִי שְׁאִין שׁוֹרְפִין קְדָשִׁים בְּיוֹם טוֹב.

רש"י: וְלִשְׂרִיפָה עוֹמֵד — שְׁאִסוּר בְּאִכְלִיָּה. שְׁמִצּוֹה עֲלֵיוּ לְבַעֲרוּ — דִּילְמָא אֲתִי בִיָּה לִידֵי תְקֵלָה דְאַכִּילָהּ.

שְׁמָא יִטָּה — כְּדִי שִׁתְּבַעֵר מֵהָר. בְּיוֹם טוֹב — דְּלִיכָא לְמִיחַשׁ לְהִטְיִיָּה לִישְׁתְּרֵי. בְּעֶרְבַּ שַׁבַּת — וְהוּוּ צְרִיךְ לְהַדְלִיקָה מִבְּעוֹד יוֹם,

נִמְצָא שׁוֹרֵף קְדָשִׁים בְּיוֹם טוֹב, וְלִקְמֵן בְּפִרְקִין (שַׁבַּת כד ע"ב) יִלְפִינָן מִקְרָאֵי דְאִין שׁוֹרְפִין. (כד ע"א)

שלום על ישראל

קטע מרצפת הפסיפס של בית הכנסת ביריחו מן המאה השישית לספירה.

[14. הזכרת היום]

[א]

- 1 אבעיא להו: מהו להזכיר של חנכה בכרפת המזון?
 כיון מדברין הוא — לא מדברין, או דילמא: משום פרסומי נסא מדברין?
 אמר רבא אמר רב סחורה אמר רב הונא: אינו מזכיר, ואם בא להזכיר — מזכיר בהודאה.
 רב הונא בר יהודה אקלע לבי רבא, סבר לאדברוי בבונה ירושלים.
 5 אמר להו רב ששת: בתפלה, מה תפלה — בהודאה, אף ברפת המזון — בהודאה.

[ב]

- אבעיא להו: מהו להזכיר ראש חדש בכרפת המזון?
 אם תמצא לומר בחנכה דרבנן לא צריך, ראש חדש דאזותא — צריך,
 או דילמא: כיון דלא אסור בעשית מלאכה — לא מדברין?
 רב אמר: מזכיר, רבי חנינא אמר: אינו מזכיר.
 10 אמר רב זריקא: נקוט דרב בנדף, דקאי רבי אושעיא כותיה.
 דתני רבי אושעיא:
 ימים שיש בהן קרבן מוסף, כגון ראש חדש וחלו של מועד —
 ערבית ושחרית ומנחה מתפלל שמונה עשרה, ואומר מעין המאדע בעבודה,
 ואם לא אמר — מחזירין אותו,
 ואין בהן קדשה על הכוס,
 15 ויש בהן הזכרה בכרפת המזון.
 ימים שאין בהן קרבן מוסף, כגון שני וחמישי (ושני) ותעניות ומעמדות —
 שני וחמישי מאי עבדתיהו?
 אלא: שני וחמישי ושני של תעניות ומעמדות.
 ערבית ושחרית ומנחה מתפלל שמונה עשרה, ואומר מעין המאדע בשומע תפלה,
 20 ואם לא אמר — אין מחזירין אותו.
 ואין בהן קדשה על הכוס,
 ואין בהן הזכרה בכרפת המזון.

[ג]

- אבעיא להו: מהו להזכיר של חנכה במוספין?
 כיון דלית ביה מוסף בדידיה — לא מדברין,
 או דילמא: יום הוא שחייב בארבע תפלות?
 25 רב הונא ורב יהודה דאמרי תרוניהו: אינו מזכיר,
 רב נחמן ורבי יוחנן דאמרי תרוניהו: מזכיר.
 אמר אביי לרב יוסף: הא דרב הונא ורב יהודה — דרב הוא,
 דאמר רב גדל אמר רב: ראש חדש שחל להיות בשבת —
 המפטיר פנביא בשבת — אינו צריך להזכיר של ראש חדש,
 30 שאלמלא שבת — אין נביא בראש חדש.
 מי דמיו? התם — נביא בראש חדש ליפא כלל, תכא — איתיה בערבית ושחרית ומנחה!
 אלא, להא דמיו: דאמר רב אחדבוי אמר רב מתנה אמר רב: יום טוב שחל להיות בשבת —

הַמְּפָטִיר בְּנֵבִיא בְּמִנְחָה בְּשַׁבַּת — אֵינוֹ צָרִיךְ לְהִזְכִּיר שֶׁל יוֹם טוֹב,

שְׂאֵלְמָלָא שַׁבַּת — אֵין נְבִיא בְּמִנְחָה בְּיוֹם טוֹב. 35

וְלֵית הַלְכָתָא כְּכֹל הַנִּי שְׂמַעְתָּתָא, (כד ע"ב)

אֵלָא פִי הָא דְאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֹוִי: יוֹם הַכַּפּוּרִים שְׁחַל לְהִיּוֹת בְּשַׁבַּת —

הַמְּתַפְּלֵל נְעִילָה צָרִיךְ לְהִזְכִּיר שֶׁל שַׁבַּת; יוֹם הוּא שְׁנַתְחִיב בְּאַרְבַּע תְּפִלוֹת.

קְשִׁיָא הַלְכָתָא אֶהְלָכְתָּא!

אָמַרְתָּ: הַלְכָתָא כְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֹוִי, וְקוֹמָא לָן: הַלְכָתָא כְּרַבָּא. 40

דְאָמַר רַבָּא: יוֹם טוֹב שְׁחַל לְהִיּוֹת בְּשַׁבַּת —

שְׁלִיחַ צְבוּר הַיּוֹרֵד לְפָנֵי הַתֵּבָה עֲרִבִית אֵינוֹ צָרִיךְ לְהִזְכִּיר שֶׁל יוֹם טוֹב,

שְׂאֵלְמָלָא שַׁבַּת — אֵין שְׁלִיחַ צְבוּר יוֹרֵד עֲרִבִית בְּיוֹם טוֹב.

הֲכִי הִשְׁתָּא! הֵתָם — בְּרִין הוּא דְאָפְלוּ בְּשַׁבַּת נְמִי לֹא צָרִיךְ, וְרַבָּנָן הוּא דְתַקִּינוּ מְשׁוּם סַבְּנָה,

אֶבְל הֲכָא — יוֹם הוּא שְׁנַתְחִיב בְּאַרְבַּע תְּפִלוֹת. 45

תוספות: איבעיא להו מהו להזכיר של חנוכה בברכת המזון — תימה דהך מילתא הוה ליה לאסוקי לעיל גבי מילי דחנוכה.

רשי: [א]

בברכת המזון — בתפלה פשיטא לך, שהרי להלל ולהודאה נקבעו, כדאמרינן לעיל. לא מוכרינן — לא חיבו להזכיר.

אינו מזכיר — אינו צריך להזכיר. מה תפלה בברכת הודאה — דהא כולה מילתא דחנוכה עיקרה להודאה נתקנה.

[ב]

בהודאה — בברכת הארץ.

ואומר מעין המאורע בעבודה — לבקש רחמים על ישראל ועל ירושלים להשיב עבודה למקומה, לעשות קרבנות היום.

שני וחמישי — משמע של כל שבתות השנה, ומאי עבידתיהו לזוכרם ולחלקם משאר ימות השנה?

של תעניות — שהיו גוזרים תעניות על הגשמים שני וחמישי [ושני], במסכת תענית (וי ע"א).

ושל מעמדות — כלומר: לימים של מעמדות, שהיו מתענין ארבעה תעניות בשבת, שני ושלישי ורביעי וחמישי, ומעין המאורע דידהו תפלת תענית.

ערבית — לילי כניסתך, ואף על פי שאוכל ושותה כל הלילה מתפלל תפלת תענית מאחר שנכנס היום, והכי נמי אמר רב הונא במסכת תענית (יא ע"ב): יחיד שקבל עליו תענית, אף על פי שאוכל ושותה כל הלילה — מתפלל תפלת תענית, ובתשובת הגאונים מצאתי ברייתא, שנו רבותינו: פעמים שאדם שרוי בתענית ואינו מתפלל, ופעמים שאינו שרוי בתענית ומתפלל, הא כיצד — כאן בכניסתה, כאן ביציאתה, כלומר: ערב תענית, אף על פי שעתיד לאכול לאחר תפלה — מתפלל תפלת תענית, וליל מחרתו, אף על פי שעודנו בתענית כשמתפלל תפלת ערבית — אינו מתפלל תפלת תענית, וסוף דברי הגאונים כתבו: אבל אין אנו רגילים לומר ערבית ואפילו שחרית, שמא יארע לו אונס חולי או בולמוס ויטעום כלום, ונמצא שקרן בתפלתו.

אין מחזירין אותו — דלאו דאורייתא נינהו.

בברכת המזון — של ערבית בכניסתו, וכל שכן ביציאתו, שכבר עבר היום.

[ג]

של חנוכה במוספין — בתפלת מוספין דשבת וראש חודש שבתוך ימי חנוכה, מהו להזכיר על הניסים בהודאה.

בארבע תפלות — ערבית ושחרית ומוסף ומנחה וכיון שחובת תפלה זה היום, אינה פחותה משאר תפלות של יום.

אין נביא בראש חודש — הכא נמי, הואיל אלמלא ראש חודש אין מוספין בחנוכה — לא בעי לאזכורי.

הכא איתיה בערבית ושחרית — ומנחה, וכיון שהיום מחויב בארבע תפלות — כוון כן וז.

המפטייר בנביא במנחה בשבת — מצאתי בתשובת הגאונים שהיו רגילים לקרות בנביא בשבתות במנחה עשרה פסוקים, ובימי פרסים גורו שמד שלא לעשות, וכיון שנסתלקו — נסתלקו.

אין נביא במנחה ביום טוב — ואף על גב דאיתיה שחרית, הואיל ומנחה לאו משום יום טוב אתי — לא מוכרינן. (כד ע"ב)

ככל הני שמעתתא — רב הונא ורב יהודה ורב גידל ורב אחדבוי, אלא: כתפלה אחת כך חברתה לכל דבר היום, ומזכיר.

צריך להזכיר של שבת — לומר ותתן לנו את יום המנוח ואת יום הכפורים הוה וחותם מקדש השבת ויום הכפורים ואף על פי שאין תפלת נעילה בשבת.

יום הוא שנתחייב בארבע תפלות — לאו תפלת הלילה בכלל, אלא תפלות היום: שחרית מוסף מנחה ונעילה.

שליח ציבור היורד ערבית — המתפלל ברכת מעין שבע קונה שמים וארץ מגן אבות בדברו.

משום סכנה — מוֹיָקוֹן, שלא היו בתי כנסיות שלהן בישוב, וכל שאר לילי החול היו עסוקין במלאכתן, ובגמרן מלאכתן מתפללין ערבית בביתן, ולא היו באין בבית הכנסת, אבל לילי שבת באין בבית הכנסת, וחשו שיש שאין ממחרין לבא ושוהין לאחר תפלה, לכך האריכו תפלת הצבור.

נספח לסוגיה 9 (כג ע”א) — ברכה על הדלקת נר חנוכה

א. תוספתא מסכת ברכות פרק ו הל’ ט-י, עמ’ 36:

- 1 הַעוֹשֶׂה כָּל הַמְצוֹת מְבָרֵךְ עֲלֵיהֶן.
- [1] הַעוֹשֶׂה סִפָּה לְעַצְמוֹ אוֹמֵר בְּרוּךְ שֶׁהִנִּיעֵנוּ לְזִמְן הַזֶּה. נִכְנָס לִישָׁב בֵּה אוֹמֵר בְּרוּךְ אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לִישָׁב בַּסִּפָּה. מִשְׁבְּרֵךְ עָלֶיהָ יוֹם רִאשׁוֹן שׁוֹב אִינוֹ צָרִיךְ לְבָרֵךְ.
- 5 [2] הַעוֹשֶׂה לוֹלֵב לְעַצְמוֹ אוֹמֵר בְּרוּךְ שֶׁהִחֲיֵנוּ וְקִיַּמְנוּ וְהִנִּיעֵנוּ לְזִמְן הַזֶּה. כְּשֶׁהוּא נוֹטֵלוֹ אוֹמֵר בְּרוּךְ אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל נְטִילַת לוֹלֵב. וְצָרִיךְ לְבָרֵךְ עָלָיו כָּל שִׁבְעָה.
- [3] הַעוֹשֶׂה צְצִית לְעַצְמוֹ אוֹמֵר בְּרוּךְ שֶׁהִחֲיֵנוּ. כְּשֶׁהוּא מִתְעַטֵּף אוֹמֵר בְּרוּךְ אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהִתְעַטֵּף בְּצִצִית. וְצָרִיךְ לְבָרֵךְ עֲלֵיהֶן בְּכָל יוֹם.
- 10 [4] הַעוֹשֶׂה תַפְלִין לְעַצְמוֹ אוֹמֵר בְּרוּךְ שֶׁהִחֲיֵנוּ. כְּשֶׁהוּא מְנִיחַ אוֹמֵר בְּרוּךְ אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תַפְלִין. מֵאֵימָתִי מְנִיחִין? בְּשַׁחֲרִית. לֹא הִנִּיחִן בְּשַׁחֲרִית מְנִיחִין כָּל הַיּוֹם כָּלוּ.

ב. תלמוד ירושלמי מסכת סוכה פ”ג ה”ד, נג ע”ד:

- 1 [1] הַעוֹשֶׂה לוֹלֵב לְעַצְמוֹ אוֹמֵר ”בְּרוּךְ... אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לַעֲשׂוֹת לוֹלֵב.”
 - [2] לְאַחַר — ”לַעֲשׂוֹת לוֹלֵב לְשִׁמּוֹ.”
 - [3] כְּשֶׁהוּא נוֹטֵלוֹ מֵהוּ אוֹמֵר — ”בְּרוּךְ... אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל נְטִילַת לוֹלֵב.”
 - [4] נִתְפַלֵּל בּוֹ אוֹמֵר ”בְּרוּךְ... שֶׁהִחֲיֵנוּ וְקִיַּמְנוּ וְהִנִּיעֵנוּ לְזִמְן הַזֶּה,”
 - 5 וּמְבָרֵךְ עָלָיו כָּל שְׁעָה שֶׁהוּא נוֹטֵלוֹ.
- כִּיצַד מְבָרְכִין עַל נֵר חֲנֻכָּה?
- רַב אָמַר: ”בְּרוּךְ... אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מִצְוַת [הַדְּלָקָה] נֵר חֲנֻכָּה.”
- הַכֹּל מוֹדִין בַּיּוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן שֶׁהוּא אוֹמֵר ”עַל נְטִילַת לוֹלֵב,”
- מֵה פְּלִיגִין?
- בְּשָׂאֵר כָּל הַיָּמִים,
- 10 רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: ”עַל נְטִילַת לוֹלֵב,”
- רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֹוי אָמַר: ”עַל מִצְוַת זְקֵנִים.”
- [1] מָה אָמַר רַב כָּלוּל?
- מָה אִם חֲנֻכָּה שֶׁהִיא מְדַבְּרִיהָ, הוּא אוֹמֵר ”עַל מִצְוַת נֵר חֲנֻכָּה,” לוֹלֵב שֶׁהוּא דָּבָר תּוֹרָה לֹא כָּל שָׂבָן.
- [2] מָה אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֹוי בְּחֲנֻכָּה?
- 15 מָה אִם לוֹלֵב שֶׁהוּא דָּבָר תּוֹרָה, אוֹמֵר ”עַל מִצְוַת זְקֵנִים,” חֲנֻכָּה שֶׁהִיא מְדַבְּרִיהָ לֹא כָּל שָׂבָן.
- [3] לֹא צוֹרְבָא דְלֹא — מָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן בְּחֲנֻכָּה?
- חִיָּה בְּרִיהַ דְרַב מְבָרֵךְ עַל כָּל פְּעַם וּפְעַם.
- רַב חִינָּה לֹא מְבָרֵךְ אֲלֵא פְעַם אַחַת בְּלִבָּהּ.
- 20 רַבִּי חוּנָּה בְּשֵׁם רַב יוֹסֵף: טַעְמִיהַ דְרַב חוּנָּה, דְּמֵאֵי מְדַבְּרִיהָ וּשְׂאֵר כָּל הַיָּמִים מְדַבְּרִיהָ,
- מֵה דְמִי אִין מְבָרְכִין עָלָיו, אִף שְׂאֵר כָּל הַיָּמִים אִין מְבָרְכִין עָלָיו.